

ד. גפן שהוקינה, הואיל ודרכה בכך הרי זמורותיה דינן כפירות וחולקים אותן כפי הסכם חלוקת הפירות, למחצה או לשליש וכדו', שמלכתחילה ירד על דעת כן. ואולם חלוקת העצים כששטף נהר, הואיל ואינו דבר צפוי, נידון לענין זה כארס המסתלק בתוך הזמן (וכמחלוקת דלעיל בחישוב ניכוי דמי ארס). יש מפרשים באופן אחר: כשהוקינו ובא השתל לעקור וליטע חדשים – נוטל בהם החצי כשאר שתלים, משא"כ שטפם נהר ועקרן ובא להחזירם – הואיל והקרקע עבודה הרי טרחו מועט ודיו ברביע (עפ"י ר"ח).

סג. מלוה שקיבל פרדס במשכון דנכיתא, או ב'משכנתא דסורא' (ר' לעיל דף סו), והוקינו העצים אצלו ואינם ראויים אלא ליקצץ – כיצד יעשו? ומה הדין כשנקצץ האילן בלא זמנו?

נחלקו אביי ורבא בכרם ממושכן בנכיון (נכיון לפי קצבת זמן שישה המשכון אצלו, או בנכיון גמור שתצא הקרקע בלא כסף בזמן פלוני) שהוקין וייבש באמצע הזמן – האם העצים המיועדים לקציצה דינם כפירות ויטלם המלוה (אביי), או דינם כקרן וילקח בהם קרקע והמלוה יאכל פירותיה (רבא). נקצצו באמצע הזמן, מודה אביי שכיון שאין זה דרכו אינו נידון כפירות, שלא ירד על דעת כן, הלכך ילקח בהם קרקע והמלוה יאכל פירות. ולא יחלקו בגוף העצים – משום איסור רבית. כן דעת הרמב"ם (שכירות ז,ה). והראב"ד חולק וסובר שאין כאן חשש רבית, אלא משום זכויותיהם הממוניות אין לאחד רשות לכלותם.

דף קי

סד. מה הדין בטענות ומענות דלהלן:

- א. שטר משכנתא דסורא שביד המלוה שאין נקוב בו זמן, המלוה טוען שהמשכון ניתן לו לשלש שנים, והלוה אומר: לשנתיים בלבד.
- ב. המלוה אומר: המשכון שבידי ניתן לחמש שנים, והלוה אומר: לשלש. והשטר אינו לפנינו וטוען המלוה שאבד השטר.
- ג. ארס אומר: למחצה ירדתי, ובעל הבית אומר: לשליש הורדתיך.
- ד. יתומים אומרים: אנו השבחנו את הקרקע, ואין חלק לבעלי חובות של אבינו באותו שנה, ובעל חוב טוען: אביכם השביח והשבח משועבד לתשלום חובי.

- א. שטר משכון שכתוב בו 'שנים' סתם; המלוה אמר שלש שנים והלוה אמר שתיים; אם באו לדין קודם שהמלוה אכל פירות השנה השלישית – עליו להוכיח כדבריו, וכל שאינו מוכיח אוכל הלוה פירותיה. אם אכל פירות השנה השלישית קודם שבאו לדון, רב יהודה אמר שצריך להחזירם כי הקרקע בחזקת בעליה עומדת ושלא כדין אכל, ורב כהנא אמר שאין צריך להחזיר. והלכה כמותו. ופירשו בגמרא, אעפ"י דבעלמא הלכה בכגון זה שקרקע בחזקת בעליה עומדת – כאן שונה מפני שעשוי הדבר להתברר (על ידי עדי השטר וכדו'), הלכך אין מטריחים את ב"ד לדון בדבר פעמיים.
- א. אם נראה לב"ד שכבר לא ניתן להוכיח – מוציאים מידו, כי להלכה קרקע בחזקת בעליה עומדת (רא"ש, טו"ש"ע ש"ז,ג). וזהו לפי מה שאנו פוסקים להלכה כרב נחמן שקרקע בחזקת בעליה עומדת, אבל לרב כהנא לעולם אין צריך להחזיר (תורא"ש).
- ב. מדובר כשאין למלוה 'מגו' שיכול לומר לקוחה היא בידי, כגון שהיו יודעים שבאה לו במשכון

או שלא עברו שלש שנים שלמות בלא ערעור – אבל בלאו הכי מודה רב יהודה שנאמן (עתורי"ד ומאירי ורמ"ך).
ג. הוא הדין בכל זה בשטר שכירות שבין שוכר ומשכיר (ערמב"ם שכירות ו,ו).

ב. המלוה אומר לחמש שנים ושטרי אבד, והלוה אומר לשלש, וכבר תמו שלשת השנים; רב יהודה אמר שנאמן המלוה מיגו שאילו רצה לשקר היה טוען 'לקוחה היא ביד' ואין אדם שומר שטר מקחו יותר משלש שנים. ורב זביד ורב עזירא אינם סוברים כן, כיון ששטר זה עשוי לראית מנין השנים של אכילת הפירות, ואדם רגיל לשומרו למשך כל הזמן שאוכל, הלכך הדברים מוכיחים שכבש את השטר ומשקר.
א. הלכה כרב יהודה שנאמן במיגו (ר"ח והגאונים רי"ף ורמב"ם שכירות ו,ו; חו"מ שיו,ד). ויש מי שלא פסק כן (ע' בפסקי ריא"ז בשם זקנו, הרי"ד [ולא הסכים עמו]. והוכיח דעה זו הר"ח. גם בחדושי הר"ן תמה על הרי"ף והרמב"ם מדוע לא פסקו כרב זביד ורב עזירא דבתראי ניהו).
ב. לווה אומר: ממושכנת בידך לחמש שנים, ומלוה אמר: ממושכנת היתה לשנתיים ואח"כ לקחתיה ממך ואכלתי שלש שנים ואבד שטרי – כתב הרמב"ן שאינו נאמן, שהואיל ונכנס לתוכה בתורת משכון אין לו חזקה. [אכן אם אין עדים שנכנס כמשכון נאמן במגו שיכול היה לומר לקוחה היא מאז ומעולם]. וכן דעת הרבה ראשונים. ויש אומרים שנאמן (ע"ש. וכן הביא המאירי שתי הדעות ולא הכריע. וכן נטה המאירי בב"ב וכ"ד ההשלמה). והרשב"א סובר (מובא בחדושי הר"ן) שנאמן רק אם ידוע שעברו שלש שנים מאז ששלמו ימי המישכון (וכ"ד הרמ"ך).

ג. אריס אומר למחצה ירדתי ובעה"ב אומר לשליש הורדתיך, לדברי רב נחמן הכל כמנהג המדינה. ולרב יהודה, אפילו במקום שהאריס רגיל לרדת למחצה בעה"ב נאמן, שאם רצה אמר 'שכירי ולקטי הוא' (אביי). הלכה כרב נחמן שהכל כמנהג המדינה (רמב"ם שלוחין ושותפין ח,ה וש"ר; חו"מ של,ה). [ומכאן שאין אומרים 'מגו' כנגד מנהג המדינה. רמב"ן ועוד. ויש דוחים ואומרים שטעם ר"ג הוא שאין זו טענה טובה לומר שכירי ולקטי הוא כיון שיש לדבר קול].
וכל 'נאמן' שאמרו כאן – בשבועת הסת (רש"י).

ד. יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח, הסיקו על פי דברי רבי יוחנן שעל היתומים להביא ראיה הואיל והקרקע נידונית כגבויה ביד הבע"ח, והם המוציאים מחזקתה.

א. יש ראשונים הסוברים שאין הדין כן אלא בשעשאה אפותיקי, אבל לא עשאו אפותיקי – על הבע"ח להביא ראיה (ע' בשטמ"ק; חו"מ קטו,ה).
ב. אעפ"י שהיתומים אומרים אנו השבחנו ב'ברי', ובע"ח 'שמא' – עליהם להביא ראיה (עפ"י רמב"ם מלוה ולוה כא,ז; חו"מ קטו,ד).

ג. לדעת הרי"ף (כפי שבארו הרמב"ן, והסכים לדבריו), בע"ח גובה שבח שהשביחו יתומים [בקרקע שהיא אפותיקי, אפילו החוב אינו כנגד השבח], אלא שאם הוציאו הוצאות – נותן להם הוצאתם, וכדין יורד לתוך שדה חברו ונטעה. [ואולם אם השביח האב ולא מסיק הבע"ח אלא שיעור קרקע – אין הבע"ח גובה השבח מהיתומים. ערמב"ן רשב"א ור"ן]. וכן דעת הרמב"ם (מלוה כא,ד ז) – אך רק באפותיקי, אבל בלא אפותיקי – כל השבח שהשביחו היתומים שלהם הוא. ואם השביח ממילא – כל השבח לבע"ח. (וע' בשיטמ"ק מהרמ"ך כדומה לזה אלא שאינו מזכיר חילוק בין שבח דמילא לשבח היתומים. ומבואר עוד בדבריו שאין חילוק אם מסיק כשיעור ארעא ושבחא אם לאו).

ויש סוברים שאין בע"ח גובה בשבח היורש כלל (כן דעת הראב"ד והרשב"א. וכן כתב הרמב"ן בדעת רש"י. ואפילו מסיק בחוב כשיעור הקרקע עם השבח – ערמב"ן שצדד להוכיח כן מהגמרא, אלא שאין מוכח רק כשהם השביחו ולא בשבח דממילא).

ובתורא"ש (כאן ולעיל טו) כתב בדעת רש"י כאן שבאפותיקי יש ליתומים השבח שכנגד היציאה, כדין היורד לשדה חברו והשביחה, ובלא אפותיקי הכל לבע"ח. וכן דעת התוס' (בב"ק צו. ולעיל טו:).

ע"ע בדין גבית בעל חוב את השבח, לעיל דף טו.

רסה. המקבל שדה מחברו ל'שבוע אחד' או ל'שבע שנים' בשבע מאות זוז – האם שביעית מן המניין?

המקבל שדה מחברו ל'שבוע אחד' בשבע מאות זוז – השביעית מן המניין (שראויה לשטוח בה פירות אעפ"י שאינה ראויה לזריעה. ע' שיטמ"ק מהר" יהונתן). קיבלה הימנו 'שבע שנים בשבע מאות זוז' (והוא הדין ב'מכאן ועד סוף שבע שנים'. מאירי"ד 42) – אין השביעית מן המניין.

דפים קי – קיא

רסו. האם ומתי עוברים באיסור הלנת שכיר באופנים דלהלן:

א. שכיר יום; שכיר לילה.

ב. שכיר שעות.

ג. שכיר לשבוע ימים, לחדש, לשנה וכד'.

ד. כשיש מנהג באותו מקום לשלם דמי השכירות לאחר ימים מספר.

ה. שכירות פועלים על ידי שליח.

א. שכיר יום (היוצא לערב) – גובה כל הלילה, ובבוקר (- בעלות השחר. רש"י) עובר השוכר בלא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר.

פועלים שאין עושים מלאכה עד הלילה – כיון ששקעה עליו חמה – עובר עליו משום ביומו תתן שכרו [וכן משום 'לא תבוא עליו השמש'. סמ"ע]. ואם עשה מלאכה עד הלילה – יש לו זמן לפורעו כל הלילה אע"פ שלא שכרו בפירוש לכך (רמ"א שלט, ג).

ואינו עובר אלא עד בוקר ראשון, אבל מכאן ואילך אמר רב: עובר משום בל תשהה (מדברי קבלה), שנאמר אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך (אבל לא משום העשה והלאו דאוריתא).

כאשר עסוק במלאכה אחרת ומפני כן נדחה התשלום, אינו עובר בבל תשהה אעפ"י תוס'. וכל שכן כשאין לו מה לשלם. ועשטמ"ק מהרמ"ך).

שכיר לילה – גובה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש.

הר"ן כתב שאינו עובר בעשה ולא דאוריתא אלא ביום ראשון בלבד. ובשיטה כתב שעובר. וכן בשאר חיובי השכירות – שאין שם יתור למעט.

ב. שכיר שעות עובר משום בל תלין, ואפילו שכרו לעבודה מועטת כגון בצירת אשכול אחד (ואליו הוא נשא את נפשו – דבר המוסר נפשו עליו. רב אסי).